	Силабус освітнього компонента (ОК) «Археологія та методика польових археологічних досліджень» **Галузь знань: В культура, мистецтво та гуманітарні науки** **Спеціальність: В9 Історія та археологія** **Освітня програма: Історія** **Рівень вищої освіти:** перший (бакалаврський) **Рік навчання: 2026-2027** **Семестр:** 1-2
Структурний підрозділ	Кафедра археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін, історичний факультет
Викладач: 	**ПІБ:** Гуцал Віталій Анатолійович **Посада:** доцент кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін **Науковий ступінь:** кандидат історичних наук **Вчене звання:** доцент **E-mail:** gucol.vitalij@kpnu.edu.ua **Робоче місце:** навчальний корпус № 2 (вул. Татарська, 14), кафедра археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін. **Профайл викладача:** https://kaf-asipd.kpnu.edu.ua/?page_id=319 https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&pli=1&user=dNApbMYAAAAJ ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1122-7273
Лінк на освітній контент дисципліни	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=968
Статус дисципліни	Обов'язковий освітній компонент професійної підготовки
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС / години	5 кредити ЄКТС / 150 год.
Мова викладання	Українська
Форми навчання	Очна
Політика дисципліни	**Академічна доброчесність.** Очікується, що роботи здобувачів будуть їх оригінальними міркуваннями. Відсутність покликань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших здобувачів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Списування під час практичних занять, підготовки до них, самостійної та контрольної роботи, екзамену заборонені (зокрема, з використанням мобільних пристроїв). Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмових роботах здобувачів та фактів списування є підставою для їх незарахування викладачем (незалежно від масштабів плагіату чи обману). Використання здобувачами вищої освіти в освітньому процесі інструментів ШІ чітко визначено «Положенням про використання штучного інтелекту в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка», введено в дію наказом в.о. ректора від 02 вересня 2026 р., № 144-ОД. URL: https://drive.google.com/file/d/1eDvHgbvZUYojWNwNwkIED66qGDPPpHrB/view **Відвідування занять.** Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У

	будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом («Положення про організацію освітнього процесу в КПНУ імені Івана Огієнка» URL: https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view). Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, виконав завдання самостійної роботи та модульної контрольної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Пропущені заняття здобувач має відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12). Очікується, що здобувачі поступово відпрацьовуватимуть пропущені заняття й завершать цей процес вчасно (до останнього аудиторного заняття з дисципліни). Відпрацювання лекційного заняття передбачає знання здобувачем теоретичних питань плану. Відпрацювання пропущеного практичного заняття передбачає опанування теоретичних питань плану заняття. Очікується, що здобувачі не будуть запізнюватися на заняття, а мобільні телефони під час занять використовуватимуть лише з освітньою метою. Під час організації занять з використанням технологій дистанційного навчання очікується, що здобувач працюватиме на заняттях (з використанням платформ для відеоконференцій) з увімкненою вебкамерою. **Неформальна/інформальна освіта.** У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно «Порядку визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)», зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі). URL: https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view
Що будемо вивчати?	Метою викладання дисципліни є знайомство студентів із сучасними методами і прийомами археологічних розвідок і стаціонарних розкопок різних видів пам'яток.
Чому це треба вивчати?	Польові археологічні дослідження - найважливіший розділ діяльності археолога-професіонала та основний метод розширення джерельної бази археологічної науки. Правильно вибрана методика дослідження пам'ятки залежно від її вигляду, стану, хронології - застава того, що ця пам'ятка після дослідження займе своє місце в історичному контексті минулого. Нерозривність польового і кабінетного етапів дослідження очевидна. Протягом десятиліть вітчизняна та світова археологічна наука нагромаджувала досвід, виробляла оптимальні способи ведення розкопок і інтерпретації здобутого матеріалу. Так з'явилась наука польова археологія, що є сукупністю наукових методів вивчення археологічних пам'яток розташованих під відкритим небом. Не можна досліджувати пам'ятку, не знаючи закономірностей її утворення, її структури,

	не вміючи їх пояснити, критично оцінити.
Яких результатів можна досягнути?	Очікувані результати навчання з дисципліни: **ПРН 05.** Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними усними, архівними та іншими історичними джерелами **ПРН 15.** Володіти навичками організації та проведення (методикою) археологічних досліджень
Як можна використати набуті знання та уміння?	**Інтегральна компетентність.** Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов. Дисципліна сприяє формуванню у студентів таких компетентностей: **Загальні компетентності (ЗК).** **ЗК 06.** Здатність до пошуку та аналізу інформації з досліджуваної проблеми з різних джерел. **ЗК 10.** Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях Здатність працювати в команді **Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК):** **СК 05.** Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т.п.). **СК 07.** Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини. **СК 11.** Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.
Зміст дисципліни	Історія зародження археологічних методів фіксації. Формування археологічних традицій у східній європі. Становлення археологічної науки в Україні. Правові аспекти діяльності археолога. Археологічне джерелознавство. Археологічні розвідки та їх значення. Загальні вимоги і правила проведення археологічних досліджень. Дослідження поховальних пам'яток. Робота з антропологічним матеріалом. Розкопки поселень. Дослідження зон господарського освоєння. Розкопки архітектурних споруд. Методи фіксації в археології. Польова консервація, аналізи, реконструкції. Цілі і завдання експериментальної археології. Мета і завдання навчальної археологічної практики.
Методи навчання	Словесні, наочні методи: лекція, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, робота зі словниками, посібниками, дидактичними матеріалами та іншими джерелами інформації, робота з електронними публікаціями та матеріалами наукометричних баз даних, створення й демонстрування презентацій; технології дистанційного навчання.
Інформаційне забезпечення	**Основна** 1. Археологія України : курс лекцій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Л. Л. Залізняк, О. П. Моця, В. М. Зубар та ін.]; за ред. Л. Л. Залізняка. Київ : Либідь, 2005. 2. Археология и методы исторических реконструкций. Киев : Наукова думка, 1985. 3. Баженов О.Л., Гуцал В. А. Археологія України : навчально-

методичний посібник. Кам’янець-Подільський, 2023. URL: http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/7541/Bazhenov-O.-Hutsal-V.-Arkheolohiia-Ukrainy.pdf?sequence=3&isAllowed=y
4. Бондарець О. В. Методологічні аспекти вивчення археологічних пам’яток в контексті культурології.
5. Культурологія: Могилянська школа: колективна монографія / наук. ред. та упоряд. М. А. Собуцький, Д. О. Король, Ю. В. Джулай ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», Каф. культурології. Київ: Олег Філюк, 2018.
6. Видатні дослідники української археології ; [уклад. В. А. Рудий]. Тексти лекцій. Львів, 2005.
7. Винокур І. С. Збирання і визначення археологічних пам'яток та методика їх використання в школі. Київ : Радянська школа, 1967.
8. Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : підруч. для студ. іст. спец. ВНЗ / наук. ред. С. В. Трубчанінов. – 2-е вид., випр. і доп. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008.
9. Гаврилюк Н. О., Михальчишин І. Р. Деякі проблеми пам'яткоохоронної справи в Україні (охорона курганів). Археологія. Київ, 2008. №1.
10. Генинг В. Ф. Объект и предмет науки в археологии. Киев : Наукова думка, 1983.
11. Закон України «Про охорону археологічної спадщини» (Відомості Верховної Ради України). 2004. № 26.
12. Клейн Л. С. Археологічне дослідження: методика кабінетної роботи археолога. Кн. 1. Донецьк: Донецький національний університет, 2012.
12. Клейн Л. С. Археологічне дослідження: методика кабінетної роботи археолога. Кн. 2 Донецьк: Донецький національний університет, 2013.
14. Кучинко М. М. Археологія в навчально-виховному процесі в школі : методичні рекомендації по використанню археологічних матеріалів на уроках історії і в позакласній роботі. Луцьк : Волин. ін-т удосконалення вчителів, 1979.
15. Любичев М. В., Мизгін К. В., Варачова К. Г. Практикум з основ археології. Навчально-методичний посібник для студентів 1 курсу історичного факультету для практичних занять з курсу «Основи археології» / Навчально-дослідна лабораторія Германо-Слов’янської археологічної експедиції Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Харків : С.А.М., 2014.
16. Фаган Б. М., ДеКорс К. Р. Археология. В начале [Текст] / пер. с англ. Н. Ю. Струков. Москва : Техносфера, 2007. : рис. - Библиогр.: С. 570-591. Перевод изд.: In the Beginning. An Introduction to Archaeology / Brian M. Fagan and Christopher R. DeCorse. New Jersey : Pearson Prentice Hall, 2005.
17. Johnson, Matthew. Archaeological Theory: An Introduction (second edition). Oxford: Blackwell, 2010. URL: https://archive.org/details/archaeologicalth0000john_f2n6/page/n1/mode/2up (дата звернення 28.08.2023 р.).

Додаткова

1. Археологія України за роки незалежності. Київ: Інститут

археології України нан україни, 2022, 448 с.
2. Баженов О.Л., Глушковецький А.Л. Археологія і комп'ютер: інформаційні технології в археологічних дослідженнях. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки. Кам'янець-Подільський, 2024. Т. 43. С.188–203.
3. Баженов О.Л. Розробка та застосування сучасних методів дослідження археологічних об'єктів. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. №12(18). С. 1079-1090.
4. Баженов О. Археологічні дослідження у соціогуманітарному просторі Кам'янця-Подільського. Вісник науки та освіти / Серія історична. 2024. №2 (20). С.1362-1378.
5. Баженов О. Матеріальна культура первісних людей: від кам'яного віку до розвитку металургії. Вісник науки та освіти / Серія історична. 2024. №4 (22). С.1728-1745.
6. Чмихов М. О., Кравченко Н. М., Черняков І. Т. Археологія та стародавня історія України : курс лекцій : навч. посіб. Київ: Либідь, 1992. 375 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського URL: http://www.nbuv.gov.ua/
2. Сайт Національної Парламентської бібліотеки України URL: http://www.nplu.kiev.ua/
3. Сайт Інституту історії України НАН України. URL: http://history.org.ua/uk
4. Сайт Інституту археології НАН України. URL: https://iananu.org.ua/pro-institut
5. Соціальна мережа для співпраці вчених Academia.edu. URL: https://www.academia.edu/
6. Пошукова система вільного доступу Google academia. URL: https://scholar.google.com.ua/

Обсяг дисципліни (години) та види занять

лекційні заняття (34 год.), практичні заняття (10 год.), семінарські заняття (30 год.), самостійна робота (76 год.)

Система оцінювання результатів навчання

Увесь навчальний курс оцінюється в 100 балів. В поточне оцінювання включається: практичні заняття – 20 балів, модульна контрольна робота – 30 балів, самостійна робота та індивідуальні навчально-дослідні завдання – 10 балів.

Поточний і модульний контроль – 100 балів			Сума балів
Поточний контроль	МКР	Самостійна робота ІНДЗ	100
20	30	10	

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок студентів на навчальних заняттях

Оцінювання на практичних заняттях відбувається за 12-бальною системою відповідно до критеріїв визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12.
1 бал: Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні». Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
2 бали: Здобувач вищої освіти мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спроби розповісти суть заданого

	матеріалу, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності. *3 бали:* Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості узагальнення. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності. *4 бали:* Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний певною мірою відтворити його; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності. *5 балів:* Здобувач вищої освіти знає половину навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості узагальнення але окремі висновки не логічні, не послідовні. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності. *6 балів:* Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання, користуватися додатковими джерелами. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності. *7 балів:* Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв’язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок; вміє самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовує термінологію; здатен скласти таблиці, схеми. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. *8 балів:* Знання здобувачем вищої освіти досить повні, він достатньо вільно застосовує вивчений матеріал; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. *9 балів:* Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. *10 балів:* Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; розв’язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. *11 балів:* Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв’язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможній самостійно вивчити матеріал; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає

	активну життєву позицію. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. *12 балів:* Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Критерії оцінювання самостійної роботи та індивідуальних навчально-дослідних завдань	Контроль за самостійною роботою та ІНДЗ відбувається на консультаціях за 10-бальною системою оцінювання. Дозволяється захист питань самостійного опрацювання у формі колоквіуму (усно). Успішно виконана самостійна робота вважається, якщо студент отримав рейтинговий бал не менший 60% від загальної кількості балів, виділених на неї, тобто не менше як 6 балів. *10 балів* Зміст відповідей відповідає проблемам завдань; повнота розкриття завдань; розкриття ключових аспектів завдань. Виконані завдання чітко структуровані. Текст не містить граматичних помилок. Матеріал завдань представлено у повній та закінченій формі. *9 балів* Зміст відповідей відповідає проблемам завдань; зміст їх відповідає суті завдань, якісно і логічно розкритих у достатньо повній формі. Виконані завдання чітко структуровані, текст не містить граматичних помилок. Матеріал завдань представлено у повній та закінченій формі. *8 балів* Зміст відповідей відповідає проблемам завдань; зміст їх відповідає суті завдань, якісно і логічно розкритих але не завжди у достатньо повній формі. Виконані завдання чітко структуровані, текст не містить граматичних помилок. Матеріал завдань частково або не завжди закінчено. *7 балів* Зміст відповідей не зовсім відповідає суті визначеним завданням; відносно якісно і логічно розкритих але не завжди у достатньо повній формі; не повне розкриття ключових питань. Текст не містить граматичних помилок. Матеріал завдань частково або не завжди закінчено. *6 балів* Зміст відповідей не зовсім відповідає суті визначеним завданням; відносно якісно і логічно розкритих але не завжди у достатньо повній формі; не повне розкриття ключових питань; не усі питання опрацьовано. У тексті зустрічаються граматичні помилки та неточності. Матеріал завдань частковий або не завжди закінчений. *5-0 балів (не зараховано)* Студент допускає грубі помилки при виконанні роботи. Не розуміє сутність її виконання. Не може розкрити та обґрунтувати поставлені питання. Студент не здатен захистити виконані завдання.
Оцінювання модульної контрольної роботи	Після вивчення усього матеріалу здобувачі вищої освіти пишуть модульну контрольну роботу. Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі (у вигляді відповідей на три питання). До її написання допускаються усі студенти. Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання модульних контрольних робіт отримали рейтинговий бал менший 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для виконання або не виконали завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою. Модульна контрольна робота складається із 3 питань теоретичного характеру та 2 тестового Перші 3 оцінюються по 8, тестові у 3 бали.
Поточний контроль	Усне опитування, письмовий експрес-контроль, виступи здобувачів

	при обговоренні питань практичного заняття, виконання аналітичних завдань
Підсумковий контроль	Екзамен
Локація	Згідно з розкладом (https://kpnu.edu.ua/rozklad-zaniat/)